

№4

MOLIYAVIY TEKNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti

professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyevich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Teshayev Zavqiddin Jabbor o'g'li – Qarshi davlat universiteti Turizm va marketing kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li – Qarshi davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali
23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Uzoq muddatli davrda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishning muqobil ssenariylari	7
2.	Умарова Зумрад Низомиддин кизи	Консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш: таъйинлар, усуллар ва замонвий ёндашувлар	13
3.	Sayipov Begzod Rahimovich	Valyuta kursi va mehnat bozori barqarorligi o'rtasidagi makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashda monetar siyosatning roli	25
4.	Sharipov G'ulomjon Qarshi o'g'li	Qashqadaryo viloyatida yashil iqtisodiyot rivojlanishining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari	32
5.	Кабилова Шахноза Жураевна	Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области)	38
6.	Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	Davlat xaridlarini moliyaviy tartibga solishning xorijiy tajribasi va undan milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	43
7.	Primkulova Zilola Abrorovna	Xususiy tibbiyot tashkilotlarida xarajatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning nazariy asoslari	48
8.	Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	52
9.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Xorijiy amaliyotda kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini rivojlantirishning integratsiyalashgan institutsional yondashuvlari	57
10.	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSga o'tish istiqbollari	65
11.	Мурадов Бахром Акрамжанович	Темир йўл соҳасида инновацион инфратузилмани ривожлантириш механизмлари	72
12.	Адилов Рустам	Модели кредитного скоринга на основе больших данных: влияние на рост выручки финтех-компаний	78
13.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Investitsiya muhitini qulaylashtirish orqali hududiy investitsiya mexanizmini faollashtirish	84
14.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Ишлаб чиқариш харажатларининг корхоналар молиявий ҳолатига таъсири	92
15.	Kholikov Khamidulla	The current state of government securities market operations in Uzbekistan's financial market and existing problems	101
16.	Mahmudov Fayzulla Murodullayevich	Mintaqa iqtisodiy rivojlanishida ijtimoiy soha tashkilotlari faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	113
17.	Uralov Farruh Abdurazzoqovich	Hududiy sanoat klasterlarini rivojlantirish strategiyasining baholanishi	119
18.	Anvarova Lobarxon Sherzod qizi	Big Data va analitik platformalar asosida qaror qabul qilish tizimini rivojlantirish	125
19.	Tojimurodov Shohzod	Mamlkat aholisining bank kreditlari bo'yicha qarz yuki tahlili va uni optimallashtirish yo'llari	131
20.	Doniyev Shahob O'tkir o'g'li	Iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning tutgan roli hamda ahamiyati	137
21.	Razikova Nozima Erkin qizi	Biznes subyektlarini moliyalashtirish asosida aholi bandligini ta'minlash	142
22.	Назарова Дияра	Совершенствование цифровых подходов к оценке кредитоспособности хозяйствующих субъектов в коммерческих банках Республики Узбекистан	153
23.	Mirmahmudova Xusniddinovna Nozima	O'zbekiston kapital bozorida sukukka institutsional investorlarni jalb etish istiqbollari	160

24.	Djamalov G‘ofir Oribjanovich	Bank aktivlari sifatini oshirishda muammoli qarzlar va garov ta‘minotini boshqarish usullari	167
25.	Vaxabov Bobur Alisherovich	Raqamli to‘lov infratuzilmasida moliyaviy xatarlarni boshqarish va axborot xavfsizligini ta‘minlash mexanizmlari	179
26.	Abdurazakov Shavkat Shokirdjanovich	Turizm klasterlari faoliyatini moliyaviy va soliq mexanizmlari orqali iqtisodiy rag‘batlantirishni takomillashtirish	191
27.	Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi daromadlarini boshqarish mexanizmlari	202
28.	Salomov Abdusalom Ismatovich	Hududiy infratuzilma ta‘minotiga “Yashil” standartlarni joriy etish yo‘llari	207
29.	Орипов Ильхом Абдуллаевич	Проблемы формирования национальной системы зеленого финансирования в странах с переходной экономикой	214
30.	Tulyaganov Kudratilla Asatullayevich	O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini transformatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlari	225
31.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo‘l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni yuksaltirishning tashkiliy-iqtisodiy va innovatsion mexanizmlari	232
32.	Uralov Elshod Sirojiddin o‘g‘li	Mintaqalarda institutsional-iqtisodiy hamkorlikning shakllari va rivojlanish xususiyatlari	240
33.	Qodirov Bahodir Qudratovich	Bevosita soliq solishni optimallashtirish va yashillashtirish masalalari	245
34.	Agabekyan Roza Samvelovna	O‘zbekistonda loyihaviy moliyalashtirish asosida investitsiya resurslarini jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	251
35.	Ерманова Камила Рустамовна	Цифровые финансовые инструменты в системе финансирования креативных индустрий: переоценка возможностей и ограничений	258
36.	Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna	Raqamli moliyaviy xizmatlar samaradorligini baholash metodlarining rivojlanish bosqichlari	267
37.	Kalandarov Jamolbek Ravshonovich	O‘zbekistonda mikro, kichik va o‘rta biznesni kreditlash dinamikasi: 2026 yil yarim yillik natijalari va Silk Road Finance & Technology forum kontekstidagi tahlil	274
38.	Ergashev Rustam Rajabovich	Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishning huquqiy boshqaruv arxitekturasini takomillashtirish	280
39.	Sulaymonov Iskandar Boxodir o‘g‘li	Venchur kapital jalb etish samaradorligi indeksi (VKJSI): davlat va xususiy kapital multiplikativ samaradorligini baholash modeli	287
40.	Toshpo‘latov Shohruh Sobirjon o‘g‘li	Milliy iqtisodiyotda ijtimoiy himoya tizimini moliyalashtirishning institutsional asoslari va moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish	294
41.	Salamov Islom Tashkazakovich	Banklarning transformatsion jarayonlarini ekonometrik tahlili	304
42.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	O‘zbekiston fond bozorida “Xalq IPO”si mexanizmlarini takomillashtirish va institutsional investorlar ishtirokini kengaytirish yo‘llari	312
43.	Radjabova Malikaxon	Elektron tijorat faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishning zaruriyati va ahamiyati	323

44.	Sultanova Gulshira Alimbetovna	Suv taqchilligi sharoitida sholichilik tarmog'ining innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	332
45.	Jumaniyazov Inojon Turayevich	Suveren fondlar samaradorligini baholashning truman-bagnall metodologiyasi	339
46.	Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich	Davlat maqsadli jamg'armalari xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini o'tkazishni takomillashtirish	350
47.	Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal o'g'li	Tashabbusli budjet xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish masalalari	357
48.	Zokirov Sardor To'liq o'g'li	Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda raqamli infratuzilmaning o'rni	362
49.	Asrorov Dalerjon Zafarovich	Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalari	368
50.	Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	Hududlar investitsion muhit jozibadorligini baholashning zamonaviy metodologiyasi	374
51.	Axmedova Nafisa Amirddin qizi	O'zbekistonda agrooziq-ovqat ishlab chiqarish dinamikasi va uni innovatsion rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari	380
52.	Zohidova Ruxsora Komiljon qizi	Jahon iqtisodiyotida islom moliyasi: asosiy tendensiyalar va rivojlanish istiqbollari	387
53.	Iskandarova Munisa Hasan qizi	Elektron savdoda muddatli to'lov munosabatlarini moliyaviy tartibga solish: xorijiy tadqiqotlar asosida qiyosiy tahlil	394
54.	Ubaydullayeva Nargiza Ravshanovna	Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda riskni moliyalashtirish usullari va qayta sug'urta: Markaziy Osiyo sharoiti	404
55.	Xolmurotov Fozil Saribayevich	Xorazm viloyati eksport salohiyatini baholash: 2010–2024 yillar tendensiyalari va diversifikatsiya imkoniyatlari	415
56.	Gofurjonova Musharrafkhon Shukhratjon kizi	The significance of cultural events and festivals in enhancing tourism attractiveness	424
57.	Xasanova Lola Mamasharifovna	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kreditlash amaliyotini takomillashtirish	431
58.	Умаров Умид Панжиевич	Жамоатчиликнинг бюджет жараёнида иштироки ва назоратининг иқтисодий самарадорлигини ошириш йўллари	436
59.	Юсупов А.Т.	Илмий-технологик ва иқтисодий хавфсизлик тизимида олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлиги (методологик, услубий ва амалий жиҳатлари)	445
60.	Eldor Samandarov	Circular economy, digital technologies and sme competitiveness: lessons from Germany for Uzbekistan	453
61.	Shukurullayev Davron Lutfullo o'g'li	O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari	461
62.	Iskandar Samandarov	Data-driven strategic management, artificial intelligence and organizational resilience: lessons from a Czech service firm for Uzbekistan	479

**ИЛМИЙ-ТЕХНОЛОГИК ВА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ТИЗИМИДА ОЛИЙ
МАЛАКАЛИ ИЛМИЙ ВА ИЛМИЙ-ПЕДАГОГ КАДРЛАР АТТЕСТАЦИЯСИ
ХАВФСИЗЛИГИ (МЕТОДОЛОГИК, УСЛУБИЙ ВА АМАЛИЙ ЖИХАТЛАРИ)**

Юсупов А.Т.

*иқтисодиёт фанлари доктори,
Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги
Тошкент Ахборот Технологиялари
Университети профессори*

Аннотация. Мазкур мақолада илк бор илмий-технологик ва иқтисодий хавфсизлик тизими доирасида олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлигининг методологик-услубий ва амалий жиҳатлари кўриб чиқилган. Соҳага оид хавфсизлик индикаторлари, хавфсизлик кўрсаткичлари ва хавфсизлик чегараси, баҳолаш усуллари ҳамда аттестация тизимининг хавфсизлик мезонини белгилаш бўйича таклифлар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: миллий хавфсизлик, илмий-технологик хавфсизлик, иқтисодий хавфсизлик, олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси, методологик ва услубий асослар, хавфсизлик индикаторлари, кўрсаткичлари ва чегараси.

**БЕЗОПАСНОСТЬ АТТЕСТАЦИИ НАУЧНЫХ И НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
КАДРОВ ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ В СИСТЕМЕ НАУЧНО-
ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ И ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
(МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ, МЕТОДИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ)**

Юсупов А.Т.

*Доктор экономических наук (DSc),
профессор Ташкентского университета
информационных технологий имени
Мухаммада аль-Хорезми.*

Аннотация. В статье впервые рассматриваются методологические, методические и практические аспекты безопасности аттестации научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации в системе научно-технологической и экономической безопасности. Предлагаются индикаторы и показатели безопасности, пороговые значения, методы оценки и критерии безопасности системы аттестации.

Ключевые слова: национальная безопасность, научно-технологическая безопасность, экономическая безопасность, аттестация научных и научно-педагогических кадров высшей квалификации, методологические основы, методические основы, индикаторы безопасности, показатели безопасности, пороговые значения безопасности.

**SECURITY OF ATTESTATION OF HIGHLY QUALIFIED RESEARCH AND
ACADEMIC STAFF WITHIN THE SCIENTIFIC, TECHNOLOGICAL AND
ECONOMIC SECURITY SYSTEM (METHODOLOGICAL, METHODICAL AND
PRACTICAL ASPECTS)**

Yusupov A. T.

*Doctor of Economic Sciences (DSc),
Professor at Tashkent University of
Information Technologies named after
Muhammad al-Khwarizmi.*

Abstract. *The article examines, for the first time, the methodological, methodical and practical aspects of the security of attestation of highly qualified research and academic staff within the scientific, technological and economic security system. It proposes security indicators, measures and thresholds, assessment methods and criteria for the security of the attestation system.*

Key words: *national security, scientific and technological security, economic security, attestation of highly qualified research and academic staff, methodological foundations, methodical foundations, security indicators, security measures, security thresholds.*

Кириш

Жаҳонда иқтисодий ва илмий-технологик тараққиётнинг замонавий ва истиқбол босқичларида хавфсизлик масалалари муҳим аҳамият касб этиб, барқарор ривожланишни таъминлашда муҳим омиллардан бирига айланди. Хавфсизлик ўз-ўзича амал қилмайди, у доимий равишда инсон, ишлаб чиқариш (субъект), жамият ва давлат даражаларида ривожланишга тегишли равишда таъсир кўрсатиб, миллий хавфсизлик тизими доирасида қамраб олиниши билан тавсифланади. “Тўртинчи саноат инқилобига жадал суръатларда ўтилиши, рақамли технологиялар, жумладан “буюмлар интернет”, робототехника, катта маълумотлар таҳлили ва киберфизик тизимларнинг ҳаётга кенг қўлланилиши, сунъий интеллектнинг ривожланиши ва инсоният ҳаётининг барча жабҳаларига жадал кириб келиши жараёнида ҳам қатор янги таҳдидлар вужудга келмоқда”^[1]. Булар ўз навбатида таълим ва илм-фан соҳаларини сифат жиҳатдан ривожлантиришда хавф-хатар ва таҳдидларни барвақт аниқлашга кўра мақсадли чора-тадбирлар ташкил қилинишини шартлайди.

XX асрнинг охирларидан бошлаб хавфсизлик муаммоларига бағишланган тадқиқотларга катта аҳамият қаратилиб, иқтисодиёт ва ижтимоий ҳаётдаги жадал сифат ўзгаришлари ва истиқбол талабларига кўра миллий хавфсизлик, иқтисодий хавфсизлик, илмий-технологик хавфсизлик кабилар тобора фундаментал мазмун касб этмоқда. Таъкидлаш керакки, хавфсизлик масаласи қай йўналишда, масалан иқтисодий ёки илм-фан йўлишида бўлишидан қатъий назар, миллий хавфсизликка ҳамда миллий ва муайян йўналишлар хавфсизликлари самарадорлигига пропорционал тарзда тўғридан-тўғри таъсир кўрсатади. Хавфсизлик масаласи инсон ва жамият ҳаётининг барча соҳа ва даражаларига таъсир кўрсатиши сабабли у охир-оқибатда миллий хавфсизликда намоён бўлади. Шунга кўра шахс, юридик шахс, минтақа, давлат ва жамият хавфсизлиги масалаларига комплекс ёндо-шишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Хавфсизликнинг ҳар бир масаласи миллий хавфсизлик доирасида яхлит тизим сифатида амал қилиб, мазкур тизим самарадорлиги (натижадорлиги) бир вақтнинг ўзида йўналишлар уйғунлиги ва самарадорлигига боғлиқдир.

Умуман олганда хавфсизлик масаласининг мазмун-моҳияти ва тарихий жиҳатларига турли ёндашувлар мавжуд. Зеро “инсониятнинг доимий тараққий топиши, ҳаёт тарзининг ўзгариб бориши, нафақат табиий хавф-хатарлардан, балки уларнинг ўзлари томонидан яратилпётган хавфлардан ҳам ҳимоя қилишга бўлган талаб орта бошлади”^[2]. Хавфсизлик масалалалари инсоният пайдо бўлгандан бошлаб ҳозиргача замон ва макон хусусиятларини эътиборга олган ҳолда турли ҳужжатларда аксини топмоқда. Бу борада масалан, Америка мустақиллиги декларацияси (1776), Инсон ва фуқаролар ҳуқуқлари француз декларацияси (1789), Миллий хавфсизлик тўғрисидаги қонунни (АҚШ, 1947) келтириб ўтиш мумкин. Тарихан хавфсизлик масаласига янада чуқурроқ қаралса, хавфсизлик масалаларига буюк давлат арбоби, маҳоратли саркарда, соҳибқирон Амир Темур томонидан^[3] алоҳида аҳамият қаратилган. Бу борада соҳибқирон томонидан яратилган ва жаҳонда ноёб асар сифатида қабул қилинган “Темур тузуклари”ни келтириб ўтиш мақсадга мувофиқ. Ушбу асарда хавфсизлик масалаларига давлат бошқаруви, иқтисодий ривожланиш, халқаро алоқалар ва жамият тараққиётига оид бошқа

масалаларни эътиборга олган ҳолда комплекс ёндашилган. Таъкидлаш керакки, Янги Ўзбекистонни барпо этиш жараёнида хавфсизлик масалаларига жуда катта эътибор қаратилмоқда.

Адабиётлар шарҳи

Мазкур тадқиқотнинг мақсади бўлган олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлигига кўра хавфсизлик, миллий хавфсизлик, иқтисодий хавфсизлик, илмий-технологик хавфсизликнинг методологик-услубий масалаларини кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ:

“хавфсизлик” моҳиятига оид турли ёндашувлар мавжуд бўлиб, вужудга келадиган хавф-хатардан ҳимояланиш, кафолатланиш ^[4], хавф бўлмаган ҳолат, хавф-хатарнинг йўқлиги, хавфсизлик таъминланган ^[5], ишончлилиқ, хавфнинг йўқлиги ^[6], таҳдид ва зарардан ҳимояланганлик, таҳдид ёки рискнинг йўқлиги, сақланишнинг таъминланганлиги ^[7] кабилар билан тавсифланади. Бугунги кунга қадар олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлиги масалалари бўйича тадқиқотлар жуда кам ўтказилган бўлиб, бу борадаги масалалар асосан амалий даражада ташкил этилган;

“миллий хавфсизлик” мазмун-моҳиятига илмий адабиётларда ^[8] турлича ёндашилган бўлса ҳам уларда шахс, жамият ва давлат хавфсизлиги марказий ўрин тутди. Умумлашма ҳолда “миллий хавфсизлик” - шахс, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоялашга кўра миллий манфаатларни ташқи ва ички таҳдидлардан ҳимояланиш ҳолатидир. Шунга кўра “миллий манфаатлар” уларнинг, яъни шахс, жамият ва давлатнинг динамик ривожини таъминлаш бўйича объектив эҳтиёждир. Миллий хавфсизлик таркиби (соҳалари)га ҳам турлича ёндашилиб, унинг таркибида сиёсий хавфсизлик, жамоат хавфсизлиги, мавқуравий хавфсизлик, иқтисодий хавфсизлик ^[9], энергетика хавфсизлиги, озиқ-овқат хавфсизлиги, сув ресурслари хавфсизлиги, ахборот хавфсизлиги, экологик хавфсизлик, технологик хавфсизлик (илмий-технологик хавфсизлик), ҳарбий-мудофаа хавфсизлиги ва давлат хавфсизли-гини кўрсатиб ўтилган. Айрим тадқиқотларда миллий, иқтисодий ва технологик хавфсизликни таъминлашда ахборот-коммуникация технология-ларининг имконият ва истиқболлига алоҳида эътибор қаратилган;

“иқтисодий хавфсизлик” муаммоси бўйича жаҳонда тадқиқотлар кенг амалга оширилиб, миллий олимларилармиз ^[10] томонидан салмоқли илмий ишлар бажарилган. Жаҳонда амалга оширилган тадқиқотларда иқтисодий хавфсизлик тушунчасининг моҳиятига турлича ёндашилиб, қуйидаги ёндашувга устувор даражада қарамокда: “иқтисодий хавфсизлик – миллий иқтисодиёт мустақиллиги, барқарорлиги, доимий янгилалиши ва такомилла-шиб боришига қодирлигини таъминловчи шарт-шароитлар ва омиллар йиғиндиси” ^[11]дир. Аксарият илмий ишларда мустақиллик, барқарорлик ва қодирликка алоҳида урғу берилган. Таъкидлаш керакки, илмий-технологик ҳамда иқтисодий хавфсизликлар ўзаро ва узвий боғлиқ бўлиб, бир-бирини тўлдируви хавфсизликлар ҳисобланди. Шунга кўра иқтисодий хавфсизлик таркибида илмий-технологик йўналиш бўйича муайян тадқиқотлар ^[12] ҳам амалга оширилган. Масалан, мазкур йўналишда 4 та кўрсаткичлар гуруҳи (ҳолати; сарф-ҳаражатлар; алоқалар; натижадорлик) асосида 16 та кўрсаткич таклиф этилган ^[13]. Бошқа тадқиқотларда уларнинг ўзаро боғлиқлиги эътиборга олинган ҳолда илмий-техник, илмий-технологик хавфсизлик индикаторлари ва кўрсаткичлари ишлаб чиқилган. Масалан, С.Митяков ^[14] томонидан 15 та хавфсизлик индикатори ва хавфсизлик чегаралари таклиф этилган (ЯИМда технологиялар экспортининг улуши; жами тадқиқотчилар таркибида илмий даражали кадрлар улуши; 10 минг аҳолига илғор технологияларнинг яратилиши; ихтирочилиқ фаоллиги; жўнатилган тайёр маҳсулотлар таркибида инновацион маҳсулотлар улуши). Қатор илмий-тадқиқотларда хавфсизлик тизимида таълим ва интеллектуал салоҳиятга муҳим компонент сифатида қаралган, жумладан С.Гулямов

тадқиқотида “киберхавфсизлик мутахассис-лари техника билимлари билан бирга бошқа йўналишлар бўйича кенг миқёсда кўникма ва компетенцияларга эга бўлишлари керак. Буларга стратегик фикрлаш, хавфларни бошқариш, муомила ва лидерлик кўникмалари ҳамда киберхавфсизликнинг ишчанлик, ҳуқуқий ва этик оқибатларини чуқур тушиниш киради” ^[15] деб таъкидланган; айрим тадқиқотларда, масалан Н.Тухлиев илмий ишида “IoTдаги аномалияларни хавфсизлик ва интеллектуал жихатдан очиб берилиши ресурслардан самарали фойдаланиш билан чамбарчас боғлиқ” ^[16]лиги кўрсатилган. Н.Жумаев тадқиқотларида ^[17] иқтисодий хавфсизликни таъминлашда иқтисодий глобаллашув ва миллий иқтисодиёт барқарорлиги ўртасидаги боғлиқлик ва давлат қарзи барқарорлигини таъминлаш кабиларга ҳам алоҳида урғу берилган. Айрим тадқиқотларда миллий ва иқтисодий хавфсизликни таъминлашда ахборот-коммуникация технологиялари масалаларига алоҳида эътибор қаратилиб, бу борада муайян таклифлар ишлаб чиқилган, жумладан Б.Махкамовга кўра “ахборотлашган жамият ривожланиши учун телекоммуникация соҳасини технологик, иқтисодий, ишлаб чиқариш ва ташкилий тузилмаларини ривожлантиришни талаб этадиган глобал ахборот инфратузилмаси зарурдир. Мамлакатнинг телекоммуникация соҳасини глобаллашув жараёни талаблари асосида қайта ислоҳ қилишни талаб этади” ^[18] (2016), шунингдек “миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлиги, мамлакатнинг ички ва хорижий сармоялар учун жозибадорлиги кўп жихатдан ахборот инфратузилмаси ва ахборот-коммуникация хизматларининг ривожланиш даражасига боғлиқ” ^[19]. Бошқа тадқиқотларда иқтисодий хавфсизликнинг инсон ҳаётини фаолияти билан боғлиқ жихатларига алоҳида эътибор берилиб, “иқтисодиётни давлат томони-дан тартибга солиш концепциясига мувофиқ бозор иқтисодиётида давлат инсон ҳаёти ва унинг мулки хавфсизлигини таъминлаш, бозор жараёни иштирокчилари ўртасидаги мунозараларни ҳал этишга қаратилган” ^[20].

Тадқиқот методологияси

Иқтисодий ва илмий-технологик хавфсизликнинг, шунга пропорционал тарзда олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлигининг бир-бири билан ўзаро ва узвий боғлиқлигига асосан иқтисодий хавфсизликнинг мезони, индикаторлари, кўрсаткичлари ва таҳдидлар, хавфсизлик чегараси ва иқтисодий хавфсизлик даражасига тўхталиб ўтамыз. Уларнинг моҳияти ва методологик-услубий масалалари илмий адабиётларда кенг ёритилган бўлиб, уларга кўра:

Таҳлил ва натижалар

иқтисодий хавфсизлик мезони – хавфсизликнинг сифат жихатдан тавсифланиши бўлиб, унга кўра иқтисодиётнинг кенгайтирилган ишлаб чиқариш шароитида фаолият кўрсатиш лаёқати, молия тизимининг барқарор-лиги, илмий-технологик фаолиятни монанд фаолият кўрсатишини қўллаб-қувватлаш кабилар билан белгиланади;

иқтисодий хавфсизлик индикатори – хавфсизликнинг муайян ҳолатини сифат жихатдан миқдорий ўлчов кўрсаткичлари асосида сифат жихатдан баҳоланишидир. Унга кўра индикаторлар макро, мезо (тармоқ, ҳудуд ва б.), микро ёки муайян параметр даражаларида тавсифланади. Услубий жихатдан индикаторларни тавсифлашга турли ёндашувлар мавжуд бўлиб, айрим ^[21] ёндашувларда 5 та хавфсизлик индикаторига кўра 122 та хавфсизлик кўрсаткич асосида тавсифланиши таклиф этилган. Н.Зиядуллаевга ^[22] кўра иқтисодий хавфсизликни таъминлашда молиявий-иқтисодий барқарорлик муҳим аҳамият касб этиб, шунга кўра тегишли молиявий ҳолатлар тавсия этилган;

иқтисодий хавфсизлик кўрсаткичи - хавфсизлик йўналиши (йўналишлари)ни миқдорий жихатдан баҳолаш бўлиб, илмий адабиётлар таҳлиliga кўра масаланинг моҳиятига услубий жихатдан ёндашувлар бир-бирига яқин бўлсада, кўрсаткичлар тизими турли қарашлар асосида шакллантирилган. Баъзиларида хавфсизлик кўрсаткичлари 11 та (умумий миллий иқтисодий даражада; турмуш даражаси ва сифати; инфляция суръати; ишсизлик даражаси; иқтисодий ўсиш; бюджет дефицити ва давлат қарзи; ташқи қарз;

жаҳон иқтисодиётига кириб борганлик; хуфӯёна иқтисодиёт фаолияти; мулк таркиби; солиқ тизми) ^[23], бошқаларида 40 та кўрсаткич ^[24] асосида шакллантирилган. Муайян тадқиқотларда ушбу муаммо юзасидан рақамли платформалар ва хорижий технологик инфратузилмалари масалаларига ҳам аҳамият берилган. Масалан, “йирик рақамли платформалар ва хорижий технологик инфратузилмаларга тобелик киберхавфсизлик, иқтисодий суверенитет и миллий рақамли барқарорликка ҳам хавф туғдиради” ^[25] деб таъкидланган;

иқтисодий хавфсизликка таҳдид – хавфсизликка салбий таъсир қилувчи (ёки шунга олиб келувчи) омиллар ва шарт-шароитлар синтезига кўра тавсифланади (илмий-технологик хавфсизлик қисмида таҳдид бўйича алоҳида таҳлил келтирилган). Масалан «таҳдид жамият, давлат ва уларнинг субъектлари, алоҳида шахснинг нормал ҳаёт фаолиятига, улар манфаатларини рўёбга чиқаришга тўсқинлик қилувчи, зиён-заҳмат келтирувчи; хавф-хатар туғилувчи омиллар, шарт-шароитлар ва воқеликларни ифодалайди» ^[26] ёндашувига кўра қаралган;

иқтисодий хавфсизлик чегараси – хавфсизликни таъминлашда муайян иқтисодий ҳолатнинг миқдорий жиҳатдан белгиланган чегараси бўлиб, унга кўра иқтисодий ҳолат миқдорий чегаралар оралиғида (“юқори”, “паст” ёки “дан – гача”) бўлиши мумкин. Иқтисодий хавфсизлик чегарасини аниқлашда аввалламбор хавфсизликка таъсир кўрсатувчи гуруҳларни шакллантириш зарур (аҳолининг ҳаёт даражаси; ишлаб чиқариш; молиявий ҳолат; илмий-технологик ривожланиш ҳолати; экологик ҳолат ва бошқалар). Шунга кўра ҳар бир гуруҳ бўйича мақсадли кўрсаткич (индикатор)лар бўйича хавфсизлик чегаралари белгиланади (масалан, умр давомийлиги; ЯИМга нисбатан илмий-тадқиқотларга бюджет маблағи; ишсизлик даражаси; ЯИМга нисбатан ички ва ташқи қарз ҳажми; бюджет тақчиллиги; ва б.);

иқтисодий хавфсизлик даражаси – мазкур хавфсизликни таъминлашга эришишда хавфсизлик мезонларига кўра сифат жиҳатдан уни таъминланиш даражасини назарда тутати.

Илмий-технологик хавфсизликнинг моҳияти юзасидан амалга оширилган тадқиқотларда ягона ёндашув мавжуд эмас. Таҳлилнинг кўрсатишича, аксарият тадқиқотлар “илмий салоҳият” ёки “технологик хавфсизлик” йўналишида, баъзиларида “илмий-техник ва технологик хавфсизлик” сифатида ^[27], айримларида “илмий-технологик хавфсизлик” йўналишига урғу бериб кўриб чиқилган. Баъзи тадқиқотларда таълим компоненти ^[28]га устувор даражада қаралган. Таъкидлаш кераки, “илмий-технологик хавфсизлик» - мамлакат суверенитети, миллий хавфсизлиги, ижтимоий-иқтисодий ва маданий ривожланишини таъминлашга, миллий хавфсизликнинг таркибий қисмларига техносфера, ташқи ва ички таҳдидлар таъсирининг минималлаш-тирилган ёки компенсация қилинган ҳолатидир” ^[29] мазмунидаги таърифга устувор қаралмоқда. Ривожланишнинг ҳозирги ва истиқбол босқичларида илмий (илмий салоҳият) ва технологик хавфсизликларни автоном ҳолда кўриб чиқиш кутиладиган самарани бермайди. Масала комплекс ҳолда, яъни “илмий-технологик хавфсизлик”ни яхлит тизим сифатида кўриб чиқилиши зарур. “Иқтисодчиларнинг ҳисоб-китобларига кўра, бугунги кунда дунё миқёсида тўпланган жами бойликларнинг 16 фоизи ишлаб чиқариш воситалари, 20 фоизи табиий ресурслар ҳиссасига тўғри келса, нақ 64 фоизи, яъни учдан икки қисми бевосита инсоннинг ақли ва салоҳияти, билими ва тажрибаси маҳсулидир” ^[30]. Жаҳонда тобора кескинлашиб бораётган рақобат ва глобал ўзгаришлар шароитида илмий ва технологик ривожланиш, шунингдек замонавий ва истиқбол талаблари, таҳдидларни эътиборга олган ҳолда миллий хавфсизлик тизими таркибида иқтисодий ва илмий-технологик хавфсизлик-ларни “эгизак хавфсизлик” ^[31] доирасида кўриб чиқилиши умумсамарадорликка хизмат қилади. Биринчиси таклифни ишлаб чиқса, иккинчиси ишлаб чиқилган таклифни амалга оширишига кўра умумсамарани таъминлайди.

Хулоса ва таклифлар

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатадики, олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлигини миллий хавфсизликнинг илмий-технологик ва иқтисодий йўналишлари билан узвий боғлиқ ҳолда баҳолаш зарур. Хавфсизликнинг мезони, индикатори, кўрсаткичи, таҳдиди ва чегараси каби тушунчаларни аниқ ажратиш ушбу жараёнларни илмий асосда таҳлил қилиш учун методологик замин яратади. Аттестация тизимининг сифат даражаси фақат якуний қарор эмас, балки илмий кадрларни тайёрлаш, илмий муҳит ва экспертиза жараёнларининг ишончилиги билан ҳам белгиланади.

Илмий-технологик ва иқтисодий хавфсизликнинг ўзаро таъсирини ҳисобга олган ҳолда олий малакали кадрлар аттестациясини хавфсизлик нуқтаи назаридан ўрганишнинг ягона тушунчавий аппаратини шакллантириш таклиф этилади. Бунда соҳавий индикаторларни илмий фаолият натижадорлиги, кадрлар сифати, экспертиза мустақиллиги ва аттестация талабларига риоя этилиши каби йўналишларга ажратиш мақсадга мувофиқ. Мазкур таклифларнинг аниқ миқдорий мезонлари ва хавфсизлик чегараларини ишлаб чиқиш мақоланинг кейинги қисмида давом эттирилади.

Мақоланинг давоми журналнинг 5-сониди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ш.М.Мирзиёев. Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон. Т.: Ўзбекистон. 2024. 24-б.
2. И.Исломов. Маънавий хавфсизлик. Ўзбекистон Республикаси Стратегик таҳлил ва истиқболни белгилаш олий мактаби. 2023 , 8-бет.
3. Темур тузуклари. Т.: Ўзбекистон НИМУ. 2011. 181 б.
4. Х.Абулқосимов, М.Абулқосимов. Иқтисодий хавфсизлик, Т.:Ноширлик ёғдуси, 2019, 10-бет.
5. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. VI жилд. Ўзбекситон миллий энциклопедияси ДИН, 2008, 372-бет.
6. В.Далл. Толковый словарь русского языка. М.: 1955. С – 67.
7. В.М.Заплатинский. Терминология науки о безопасности // Zbornik prispevkov z mednarodnej vedeckej konferencie «Bezhecnostna veda a bezpecnostne vzdelanie». — Liptovsky Mikulas: AOS v Liptovskom Mikulasi, 2006; Ф.И.Евдокимов, В.С.Белозубенко. Индикаторы технико-технологической составляющей экономи-ческой безопасности предприятия. – URL: <http://www.roman.by/r-98129.html>, 2016; ва бошқалар.
8. Ш.Пахрутдинов. Барқарор тараққиёт ва раҳбар масъулияти. Т.: Академия нашриёти. 2011. 63-б.; Х.Абулқосимов, М.Абулқосимов. Иқтисодий хавфсизлик, Т.:Ноширлик ёғдуси. 2019. 10-б; Т.Матибаев, Ш.Турдикулов. Янги Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашиш давр талаби. ELNUR PRINT нашриёти. 2025.234 б.; А.И.Овчинников, А.Ю.Мамычев, А.Г.Кравченко. Основы теории национальной безопасности. Учебное пособие. Владивостокский государственный университет экономики. М.: РИОР, 2011. – 252 с.; Основы национальной безопасности. Российская академия народного хозяйства и государственной службы. М.:2025, 412 с.; Общая теория национальной безопасности. Учебник / Под ред. А. А.Прохожева. – М.: РАГС, 2005. – 344с.; И.Кардашова. Основы теории национальной безопасности: учебник для вузов. – М.: Издательство Юрайт, 2018. – 303 с. – (Серия: Специалист); С.Н.Гриняев, П.Л.Мареев, Д.А.Медведев. Национальная безопасность России: сущность, виды, понятийный аппарат. Центр стратегических оценок и прогнозов, 2021, 171 с.; Н.А.Косолапов. Национальная безопасность в меняющемся мире. Мировая экономика и политика международных отношений. №10, С-5-10; И.Исломов. Маънавий хавфсизлик. Ўзбекистон Республикаси Стратегик таҳлил ва истиқболни белгилаш олий мактаби. 2023, 184 б.; бошқа адабиётлар.
9. Қатор ёндашувларда иқтисодий хавфсизлик таркибига энергетика, озик-овқат, сув ресурслари ва технологик хавфсизликлар киритилган. Жаҳон миқёсидаги глобал

ўзгаришларни эътиборга олган ҳолда бу хавфсизликларни алоҳида ажратиш мақсадга мувофиқ.

10. Қ.Абдурамонов. Инсон тараққиёти. Дарслик, Т.: Фан ва технология. 2013. 476 б.; К.Абдурахмонов и др. Экономическая теория. Учебник для студентов вузов. Т.: Шарқ. 1999, С 500; С.Гулямов. Цифровая трансформация креативной экономики Нового Узбекистана. Т.: DIZYN MARKET 2026. 662 с.;

11. . К.Х.Абдурахмонов и др. Экономическая теория. Учебник для студентов вузов. Т.: Шарқ. 1999, С 500.

12. Е.В.Семёнов. Научно-технологическая сфера: способы представления объекта // Наука. Инновации. Образование. 2013. № 14. С. 82-98.; М.С.Власов, О.С.Степченкова, Показатели экономической безопасности в научно-технологической сфере. Вопросы статистики, 2019. Т. 26. № 10. С. 5-17; Д.В.Гордиенко. Сравнительная оценка уровней технологической безопасности Китая, Японии, США, стран Евросоюза и Российской Федерации в современных условиях // В сб.: Проблемы обеспечения безопасности в Северо-Восточной Азии: региональные измерения и российско-китайское сотрудничество. М.: ИДВ РАН, 2015. С. 8-57. ва бошқалар.

13. М.С.Власов, О.С.Степченкова, Показатели экономической безопасности в научно-технологической сфере. Вопросы статистики, 2019. Т. 26. № 10. С. 11.

14. С.Н.Митяков, Н.А.Мурашова, Е.С.Митяков, А.И.Ладынин. Мониторинг научно-технологической безопасности регионов России: концептуальные аспекты. Инновации № 1 (279) 2022. С 64.

15. С.Гулямов. Подготовка специалистов по кибербезопасности в условиях цифровой экономики: адаптивный и междисциплинарный подход» // Материалы VI международного научного форума. 1-том. Москва: РЭУ им. Г.В.Плеханова. 129-с.

16. N.Tuxliyev. «IT kadrlarini tayyorlash, kibertahdidlar xavfsizligini ta'minlash, bu borada xalqaro hamkorlikni kengaytirishi».«Raqamli iqtisodiyot ufqlari», 2022 <https://iiaau.uz/oz/news/1589>.

17. Жумаев Н.Х. Ўзбекистонда давлат қарзи ва иқтисодий глобаллашув. – Т. 2021. Монография. 300 б.

18. Б.Махкамов. Ўзбекистонда уяли алоқа хизматларини ривожлантириш. Т.: Фан ва технология нашриёти. 2016. 11-б.

19. Б.Махкамов. Телекоммуникация корхоналари инновацион фаолиятининг ташкилий-иқтисодий асослари. Т.: Фан ва технология нашриёти. 2021. 47-б.

20. У.Гафуров. Кичик бизнесни давлат томонидан тартибга солишнинг иқтисодий механизмларини такомиллаштириш. Иқт. фан. докт. дисс. 08.00.08 – Тадбиркорлик ва кичик бизнес иқтисодиёти, 08.00.01 – Иқтисодиёт назарияси (иқтисодиёт фанлари). – Т., 2017. 19-20-б.

21. К.Б.Беловицкий, Н.Ф.Кузевлова. Основы экономической безопасности. ИТК “Дошков и К”. 2021. С 92-97.

22. Н.Зиядуллаев. Трансформация национальных экономик постсоветских государств. М.: Экономическое образование. 2021. С 482-490.

23. Х.Абулқосимов, М.Абулқосимов. Иқтисодий хавфсизлик, Т.:”Ноширлик ёғдуси”, 2019, 43-б.

24. К.Б.Беловицкий, Н.Ф.Кузевлова. Основы экономической безопасности. ИТК “Дошков и К”. 2021. С 90-92.

25. А.Ваҳобов, Д.Талатова, А.Ваҳабов. The Problems and Opportunities of Digitalization for Sustainable Economic Growth». <https://iacs.co.id/eir/article/view/633> <https://iacs.co.id/eir/article/download/633/314/2883>.

26. Х.Абулқосимов, М.Абулқосимов. Иқтисодий хавфсизлик, Т.:Ноширлик ёғдуси, 2019, 55-б.

27. Г.Ю.Гагарина, Л.С.Архипова. Экономическая безопасность регионов. ООО «Издательство КноРус». 2022, С-138.

28. А.С.Новиков. Научно-технологическая безопасность: предпосылки возникновения и экономическое содержание. Вестник Белорусского экономического университета. 2024. С – 5-12; С.Гулямов. Подготовка специалистов по кибербезопасности в условиях цифровой экономики: адаптивный и междисциплинарный подход» // Материалы VI международного научного форума. Москва: РЭУ им. Г.В.Плеханова. 129-с.

29. А.Е.Варшавский, Методические принципы оценивания научно-технологической безопасности России. Вестник Московского университета. Серия 25: Международные отношения и мировая политика. 2015. Т. 7. № 4. С. 73–100.

30. Ш.М.Мирзиёев. Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон. Т.: Ўзбекистон. 2024. 67-б.

31. Таклифга кўра: «Эгизак хавфсизлик» бир-бири билан ўзаро боғлиқ ва бир бирини ўзаро шартлайдиган мустақил йўналишлар бўйича хавфсизлик масалаларини оптимал даражада ягона тизим сифатида кўриб чиқишдир.

